

Види й особливості дослідження слідів протиправного втручання в діяльність представників органів державної влади

Володимир Попов*

* Канд. юрид. наук, докторант ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9020-9448>, e-mail: v.iu.popov@ukr.net

DOI: 10.32353/khrife.2.2025.08 УДК [001.89:343.102:3.075](477)

Надійшло 15.05.2025 / Рецензовано 19.05.2025 / Прийнято до друку 25.06.2025 /
Доступно онлайн 30.06.2025

Мета роботи — визначити типові сліди кримінально-протиправної діяльності, пов'язаної з утручанням у діяльність представників органів державної влади, окреслити їх особливості та способи дослідження. Досягненню поставленої мети сприяло застосування загальнонаукових (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення), спеціальних і філософських методів (діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, прогностичний). Вивчення матеріалів кримінальних проваджень і судової практики дало змогу визначити типові джерела (носії) слідової інформації у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади, поміж яких виокремлено: 1) документи, зокрема електронні (повідстки про виклик, протоколи процесуальних дій, фотоматеріали, звуко- та відеозаписи події кримінального правопорушення або пов'язаної із нею); 2) цифрові сліди, відображені (збережені) у месенджерах, інформаційних системах, серверах електронної пошти й інших інформаційних системах, відеозаписах тощо; 3) інші речі матеріального світу, які виявлено на місці реалізації злочинного умислу (на місці події) і які зберегли на собі сліди кримінальної протиправної діяльності; 4) знаряддя і/або засоби, застосовані винними особами для реалізації злочинного умислу; 5) учасників відповідних суспільних відносин, які випадково або у зв'язку зі службовою діяльністю стали учасниками події кримінального правопорушення, пов'язаної зі втручанням у діяльність представників органів державної влади. Окреслено перспективи подальших досліджень у межах аналізованої проблематики.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; утручання в діяльність; орган державної влади; сліди кримінального правопорушення; докази; збирання доказів.

Постановка наукової проблеми

Загалом кримінальну процесуальну діяльність здійснюють на підставі виконання низки стратегічних і тактичних завдань розслідування. Одним зі змістовних компонентів такої діяльності є доказування, яке традиційно ототожнюють з визначенням комплексу обставин, передбачених законодавцем у ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України¹ (далі — *КПК України*).

Законодавчо закріплений обов'язковий перелік обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, деталізують і розширюють залежно від виду кримінального правопорушення, сформованої слідчої ситуації та низки інших обставин. Вагома кількість таких обставин стосується слідів кримінальної протиправної діяльності, які можуть мати різну природу.

У криміналістиці традиційно поєднуються словосполученням «сліди злочину». Концепція слідів ґрунтується на філософському принципі, відповідно до якого кожне явище спричиняє інше, утворюючи нерозривний причинно-наслідковий ланцюг, що свідчить про взаємозалежність усіх процесів, зокрема злочинних дій, які неминуче залишають сліди в навколишньому середовищі. Інакше кажучи, ідеться про зовнішнє інформаційне відображення

злочинної події. Виявлення, фіксування та дослідження слідів злочину дає змогу реконструювати спосіб його скоєння, отримати відомості про особу правопорушника тощо. Це свідчить про існування стійкого зв'язку між самим діянням і його відбитком у навколишньому середовищі. Аналізування слідів злочину сприяє розумінню обставин події, а знання про характер і механізм злочинних дій, своєю чергою, допомагають ефективніше виявляти, локалізувати й досліджувати відповідні сліди². Тож під час провадження кримінальної процесуальної діяльності виникають завдання із виявлення, фіксування та дослідження слідів злочину. Водночас інформація як така може набути статусу доказу лише за умови її відповідності критеріям належності, допустимості та достовірності у кримінальному провадженні. Інформація в широкому розумінні охоплює як фактичні дані, так і знання про ці дані. Проте тільки ту її частину, яка є процесуально релевантною і здатною підтвердити або спростувати конкретні обставини кримінального провадження (кримінальної справи — під час судового розгляду), визнають доказовою³.

Кримінальні правопорушення, пов'язані з утручанням у діяльність представників органів державної влади, представлені тими злочинами та

1 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

2 Пчеліна О. В. Типові сліди злочинів у сфері службової діяльності. *Форум права*. 2017. № 5. С. 342—348. DOI: 10.5281/zenodo.1204355 (дата звернення: 05.05.2025).

3 Ткач О. В. Слідова картина як джерело доказової інформації при розслідуванні порушення недоторканності приватного життя. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 194. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2014_Tkach.pdf (дата звернення: 09.05.2025).

кримінальними проступками, які передбачають відповідальність за умисне вчинення діянь, що за своїм характером є:

- 1) перешкоджанням діяльності;
- 2) утручанням у діяльність або у здійсненні повноважень;
- 3) незаконним впливом⁴.

Отже, характер скоєння цих злочинів зумовлений реалізацією дій інтелектуального характеру, що не завжди відбиваються змінами в матеріальній обстановці. Саме тому в контексті досліджуваної групи кримінальних правопорушень зростає важливість постави потерпілих, які мають відповідне професійне становище, тобто є представниками органів державної влади та стають об'єктом протиправного впливу. Потерпілий є основним джерелом інформаційного базису про подію кримінального правопорушення. Водночас інші суб'єкти й об'єкти, пов'язані з кримінальною подією, взаємодіють між собою та відповідно впливають один на одного, тим самим зумовлюючи формування певної слідової картини.

Окреслені ознаки кримінальних правопорушень підтверджують, що проблематика слідів кримінальних правопорушень, пов'язаних з утручанням у діяльність представників органів державної влади, є складною, і актуалізують завдання із її поглибленого вивчення та розроблення. З огляду на те, що в теорії правничої науки порушеному нами питанню станом на сьогодні приділено недостатньо уваги, вважаємо за потрібне дослідити його в межах цієї наукової розвідки.

Мета статті

Визначити типові сліди кримінально-протиправної діяльності, пов'язаної

з утручанням у діяльність представників органів державної влади, окреслити їх особливості та способи дослідження.

Методи дослідження

Методи аналізу й синтезу, абстрагування й узагальнення застосовано під час аналізу теоретичних розробок українських науковців, присвячених суміжному предмету дослідження, а також аналізу текстів судових рішень, із метою визначити типові сліди кримінально-протиправної діяльності, пов'язаної з утручанням у діяльність представників органів державної влади. Спеціальні й філософські методи, поміж яких порівняльно-правовий, системно-структурний і прогностичний, дали змогу вибудувати архітектуру роботи, сформулювати висновки й окреслити перспективи подальших досліджень.

Аналіз основних досліджень і публікацій

Кримінальні правопорушення, спрямовані на втручання в діяльність посадових осіб органів державної влади, становлять серйозну загрозу для стабільності державного управління та реалізації принципу верховенства права. Вони можуть набувати різноманітних форм: від залякування і фізичного впливу до підкупу, незаконного тиску або інших дій, що стають на заваді ефективному виконанню представниками органів державної влади їхніх службових повноважень.

Розслідування таких злочинів і кримінальних проступків є надзвичайно складним, оскільки їх нерідко здійснюють непублічно, із дотриманням конспірації, а потерпілі часто взагалі не звер-

4 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

таються до правоохоронців. Найчастіше це зумовлено особистими побоюваннями за свою безпеку або впливом сторонніх осіб, які чинять тиск і створюють атмосферу страху. Проблематика судового розслідування кримінальних правопорушень цієї групи поки що залишається малодослідженою.

Більшою розробленістю характеризується питання розслідування втручання в діяльність захисника та представника особи⁵, а також у діяльність судового експерта⁶ і навіть у діяльність представників органів правосуддя⁷. Текстуальний аналіз згаданих досліджень дає змогу констатувати багатоманітну природу слідової картини цих кримінальних правопорушень.

Так, для втручання в діяльність захисника або представника особи характерні такі сліди:

- 1) матеріальні, представлені у вигляді речових доказів, документів або їх відображень (заяви, скарги, листи-відмови тощо), які виявляють у 100 % випадків;
- 2) ідеальні, які збереглися у свідомості учасників кримінального провадження (зокрема, потерпілого, підозрюваного, свідків, працівників установ і організацій тощо) і які спостерігають у 54,4 % випадків;
- 3) електронні, що їх зберігають цифрові джерела (електронні документи, вебсайти, хмарні схови-

ща, системи IP-телефонії та ін.) і що мають місце у 49,3 % випадків⁸.

Із-поміж характерних матеріальних слідів незаконного втручання в діяльність судового експерта виокремлюють електронне листування через месенджери й електронну пошту. До цієї самої категорії належать звукові записи, а іноді й відеозаписи, зафіксовані технічними засобами або збережені на електронних носіях. Іншу категорію становлять ідеальні сліди — це інформаційні відображення події втручання, що зберігаються в пам'яті безпосередніх учасників і/або очевидців. Такі сліди набувають форми письмових показань, пояснень, протоколів допиту, у яких фіксують сприйняту та збережену у пам'яті інформацію. Це можуть бути уявні образи в пам'яті потерпілого (тобто самого експерта), підозрюваного або обвинуваченого, а також свідків. Вони можуть містити дані про зовнішність особи, яка чинила вплив, про характер і спосіб тиску, поведінку самого експерта та специфіку його експертної діяльності на момент події тощо. Слід наголосити, що такі злочини часто скоюють за відсутності очевидців. Саме тому носіями ідеальних слідів, окрім безпосередніх свідків (якщо такі були), здебільшого є родичі та близькі потерпілого або підозрюваного, колеги експерта, а також інші особи, обізнані про обставини

5 Русанівська Д. Д. Розслідування втручання в діяльність захисника чи представника особи : дис. ... д-ра філос. зі спец. 081 «Право». Київ, 2023. 260 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/87c654d4-47e0-4e7b-ae7c-8ecfdc784aaf/content> (дата звернення: 02.05.2025).

6 Посашков О. О. Методика розслідування втручань в діяльність судового експерта : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2020. 200 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0420U101202> (дата звернення: 02.05.2025).

7 Бершов Г. Є. Кримінально-правова характеристика форм та способів втручання в діяльність судових органів. *Форум права*. 2013. № 1. С. 53—59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_1_11 (дата звернення: 25.04.2025).

8 Русанівська Д. Д. Зазнач. твір. С. 206. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/87c654d4-47e0-4e7b-ae7c-8ecfdc784aaf/content> (дата звернення: 02.05.2025).

події⁹. Отже, для втручання в охорону закону діяльність характерна доволі значна кількість слідів. Системного аналізу специфіки слідів утручання в діяльність представників органів державної влади до сьогодні не проведено, що свідчить про актуальність цієї проблематики для наукової спільноти та практиків-практиків.

Викладення основного матеріалу дослідження

Утручання в діяльність представників державного апарату, діяльність яких є об'єктом кримінально-правової охорони, завжди передбачає взаємодію мінімум двох суб'єктів. Характер такої взаємодії пов'язаний із умовлянням, шантажем, погрозами, проханнями, відмовою в наданні законних благ або із застосуванням інших незаконних методів впливу. Зазвичай ці дії реалізують в активних формах поведінки та втілюють за допомогою впливу одного суб'єкта на іншого: на його свідомість, психіку й поведінку.

Для кримінальних правопорушень, пов'язаних з утручанням у діяльність, характерна лише активна форма поведінки суб'єкта кримінального правопорушення, що має на меті перешкодити виконанню потерпілим його службових обов'язків або домогтися від нього прийняття незаконного рішення.

У науковій літературі сліди злочину розглядають у двох основних аспектах — у вузькому та широкому.

У вузькому розумінні слідами вважають матеріальні утворення, що відображають зовнішні ознаки об'єктів, які взаємодіяли між собою. Такі сліди є своєрідними копіями, здатними бути як об'ємними, так і площинними. У широкому значенні сліди — це будь-які зміни в навколишньому середовищі, що стали наслідком скоєння злочину¹⁰.

Разом із поняттям «сліди злочину» у криміналістичній літературі також послуговуються поняттям «слідова картина». Так, М. Салтевський пропонує визначати слідову картину як поєднання матеріальних і нематеріальних (ідеальних) слідів, які охоплюють фізичні та психічні відображення події, що зберігають відомості про злочинну ситуацію й особу правопорушника¹¹.

Натомість В. Коновалова запропонувала розглядати слідову картину як новий елемент криміналістичної характеристики. За її твердженням, криміналістична характеристика охоплює сукупність слідів, що відображають як сам перебіг злочинної події, так і поведінку суб'єкта на місці злочину. Завдяки цьому комплексному аналізу можна сформулювати найбільш вірогідні версії щодо механізму скоєння злочину¹².

М. Погорецький наголошує, що джерелом виникнення слідів є соціально небезпечна поведінка особи, яка скоїла злочин. Така поведінка — як активна дія, так і бездіяльність — взаємодіє з реальним середовищем, спричиняючи зміни, що фіксуються у вигляді слідів. Іншими словами, подія злочину

9 Посашков О. О. Знач. твір. С. 71—72. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0420U101202> (дата звернення: 02.05.2025).

10 Коваленко В. В. Типові способи, сліди й обстановка вчинення злочину як елементи криміналістичної характеристики торгівлі людьми. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 2 (31). С. 184. DOI: [10.32837/pyuv.v0i2\(31\).589](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2(31).589) (дата звернення: 02.05.2025).

11 Салтевський М. В. Криміналістика : підручник. У 2 ч. Ч. 1. Харків, 1999. С. 148—151.

12 Коновалова В. О. Вбивство: мистецтво розслідування : монографія. Харків, 2001. С. 25.

сама собою породжує слідову інформацію¹³.

3. Топорецька зауважує, що слідова картина як структурний компонент криміналістичної характеристики має істотне значення, адже її аналіз дає змогу з'ясувати спосіб скоєння злочину, механізми його приховування та особу правопорушника (включно з випадками участі організованих угруповань), виявити знаряддя злочину й інші важливі обставини. Вона також може стати ключем для викриття неправдивих показань або визначення місцезнаходження прихованих речових доказів¹⁴.

Окрім того, у криміналістиці оперують також поняттям типової слідової картини. Як зазначає В. Коновалова у своїх дослідженнях, типова слідова картина — це сукупність характерних «слідів, притаманних тому чи іншому виду чи різновиду злочину»¹⁵.

На нашу думку, сьогодні про сліди кримінального правопорушення варто говорити як про комплексну категорію, що охоплює матеріальні, ідеальні та цифрові сліди. Матеріальні сліди своєю чергою становлять речову основу криміналістичної інформації. Це можуть бути будь-які об'єкти фізичного світу, які зберегли інформацію про обставини кримінального правопорушення та якими можна скористатися для доказування. Ідеальні сліди — це сліди-відображення (образи), що зберігаються в пам'яті лю-

дини¹⁶. Отже, ідеальний слід — це мисленнєвий образ. Якщо з першими двома категоріями все більш-менш очевидно, оскільки вони є традиційними категоріями криміналістики, то цифрові сліди — категорія малодосліджена.

Цифрові сліди можна виявити і зберегти на різноманітних електронних пристроях. До таких джерел належать персональні комп'ютери як фізичних осіб, так і представників юридичних осіб; мобільні телефони, планшети, цифрові фотокамери й відеоканери, які вилучають у фігурантів кримінального провадження; серверне обладнання й інші засоби зберігання інформації в установах та організаціях; онлайн-сервіси, що забезпечують голосовий і відеозв'язок за допомогою інтернету, зокрема *Skype*, *WhatsApp*, *Viber*, *Telegram* та ін.; а також банківські системи, дані з яких можна зберігати на цифрових носіях (таких, як *SD*-картки, флешнакопичувачі тощо). Не менш важливим джерелом є системи відеоспостереження, установлені у державних і приватних структурах, а також інші обчислювальні пристрої. Уся ця цифрова інформація є цінним джерелом як доказових, так і орієнтовних даних, що мають ключове значення для з'ясування обставин злочину, ідентифікації винних осіб і подальшого доведення їх причетності. Зміст цифрових слідів може бути вкрай різноманітним: це інформація про переміщення осіб,

13 Погорецький М. А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 1 (3). С. 20. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf> (дата звернення: 13.05.2025).

14 Топорецька З. М. Слідова картина як джерело первинної інформації про вчинення злочинів у сфері гравального бізнесу. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та сьогодення* : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29—30.09.2011). У 2 ч. Ч. 2. Одеса, 2011. С. 105—108.

15 Коновалова В., Панов М. Інтуїція: поняття і роль у судочинстві. *Вісник Академії правових наук України*. 1999. № 1 (16). С. 186. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4370> (дата звернення: 13.05.2025).

16 Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. В. Я. Тація. Харків, 2001. С. 323.

інтернет-активність, листування, файли, електронні повідомлення, записи електронної пошти тощо. Подібні дані можуть міститися в автоматизованих інформаційних системах, телекомунікаційних мережах і інформаційно-телекомунікаційних структурах, що забезпечують опрацювання, передавання та зберігання цифрової інформації¹⁷.

Стрімкий розвиток цифрових технологій зумовив той факт, що певна частина нашої діяльності знаходить своє відображення в цифровому просторі. Суттєвою відмінністю цифрових слідів від матеріальних є відсутність фізичної форми, тому для їх виявлення та дослідження необхідно застосовувати відповідне технічне забезпечення — від базових пристроїв (таких, як комп'ютери і смартфони) до спеціалізованого програмного забезпечення.

Одна з характерних ознак цифрових слідів — їх легка відтворюваність без втрати якості, а також можливість редагування або знищення. Наприклад, цифрові фотографії, відео- та електронні документи можна або точно скопіювати, або змінити за допомогою спеціальних програм. Для редагування відео- або графічних матеріалів широко послуговуються такими програмами, як *Adobe Premiere Pro*, *AVS Video Editor*, *Corel VideoStudio Pro* тощо. У сучасних умовах усе більшого поширення набувають технології штучного інтелекту, які не лише дають змогу змінювати наявні файли (замінюючи обличчя, голос, міміку, тло або предмети на відео), а й створювати цілком нові, фіктивні

відеоматеріали, які майже неможливо відрізнити від справжніх. Відомі інструменти для створення таких підробок — *DeepFaceLab*, *Faceswap*, *Reface* та ін. Ще однією особливістю цифрових слідів є можливість їх дистанційного редагування або знищення. Такі дії можуть мати на меті:

- 1) учинення кримінального правопорушення, наприклад, шляхом упровадження шкідливого програмного забезпечення (віруси, троянські програми), яке допомагає несанкціоновано втручатися в системи з подальшим знищенням або фальсифікацією даних;
- 2) приховування слідів злочину шляхом змінення інформації, якою правоохоронні органи можуть скористатися як доказом. Із цією метою зловмисники часто застосовують засоби віддаленого доступу до пристроїв, наприклад, *Microsoft Remote Desktop*, *TeamViewer*, *Chrome Remote Desktop*, що дають змогу керувати комп'ютером або іншим пристроєм за допомогою мережі «Інтернет» або локальної мережі без фізичної присутності поруч із ним. Хмарні сервіси зберігання даних також відіграють важливу роль у цифровому слідоутворенні, сприяючи синхронізації інформації між кількома пристроями й отриманню доступу до неї з будь-якого місця¹⁸.

Щодо типової слідової картини втручання в діяльність представників органів державної влади, то вона також

17 Колеснікова І. А. Цифрові сліди та їх роль в доказуванні воєнних злочинів під час російської військової агресії проти України. *Сучасні реалії протидії воєнним злочинам: набутий досвід та погляд в майбутнє* : мат-ли пан. дискус. VII Харків. Міжнар. юрид. форуму (Київ, 25.09.2023). Київ, 2023. С. 51. URL: <https://surl.li/lnqvjc> (дата звернення: 13.05.2025).

18 Демидова Є. Є. Цифрові сліди кримінального правопорушення: поняття та особливості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 85. Ч. 4. С. 71—75. DOI: [10.24144/2307-3322.2024.85.4.10](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.10) (дата звернення: 13.05.2025).

доволі широка. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень, розпочатих за ознаками втручання в діяльність представників органів державної влади, дає змогу узагальнити, що для них більш характерними є ідеальні й цифрові сліди, а менш поширеними — матеріальні сліди. Саме тому вважаємо за потрібне більш ґрунтовно зупинитися на специфіці слідів втручання в діяльність представників державного апарату.

Джерелом ідеальних слідів передусім є сам потерпілий. Його залучали до 98 % проаналізованих нами кримінальних проваджень і він давав показання. Оскільки потерпілий у досліджуваній категорії кримінальних правопорушень є спеціальним суб'єктом, що насамперед пов'язано з його професійним статусом, то отримання від нього показань здебільшого не спричиняє значних труднощів для слідчих, які проводять допит і слідчий експеримент, під час якого відтворюють обставини події кримінального правопорушення.

До типових джерел ідеальних слідів також належить сам підозрюваний (обвинувачений). Під час досудового розслідування останній найчастіше погоджується давати покази й визнає свою провину у вчиненні кримінального правопорушення. Це доводять розгляди справ у судах. Наприклад, Бориспільський міськрайонний суд Київської області з'ясував, що обвинувачені, перебуваючи на автобусній зупинці поруч із магазином «Гурман», спільно чинили опір працівникам поліції, які виконували службові обов'язки з охорони громадського порядку, і насильство у вигляді побоїв і завдання тілесних ушкоджень.

Надалі під час затримання правопорушників громадянин К., який перебував у стані алкогольного сп'яніння та усвідомлював, що працівники поліції виконують свої службові обов'язки, але вирішив утрутитись у діяльність правоохоронців і завадити їм помістити затриманого до службового автомобіля. Суд оцінив дії обвинуваченого та зазначив, що вони полягали у впливі на працівника правоохоронного органу з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків (втручання в діяльність працівника правоохоронного органу), тобто обвинувачений скоїв кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 343 Кримінального кодексу України¹⁹. У результаті дослідження доказів суд дійшов висновку, що вину обвинуваченого доводять його виправдувальні покази²⁰.

Іще одним джерелом ідеальних слідів стають свідки, тобто очевидці вчинення кримінального правопорушення, або особи, які дають показання з чужих слів. Свідками у цій категорії проваджень зазвичай є: 1) працівники державних органів влади; 2) звичайні громадяни, які опинилися на місці події та стали очевидцями реалізації злочинного умислу суб'єктом кримінального правопорушення.

Відповідно до проведеного аналізу судової практики за участю свідків, які не є працівниками органів державної влади, окрім допитів і слідчих експериментів, проводять іще пред'явлення особи для впізнання. Отже, під час цієї процесуальної дії ідеальний образ сприйняття свідки ототожнюють із конкретною особою, якою найчастіше є підозрюваний.

19 Кримінальний кодекс ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

20 Вирок Борисп. міськрай. суд. Київ. обл. від 25.05.2020 р. Справа № 359/3394/20. Провадж. № 1-кп/359/505/2020 / ЄДРСР : вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89492361> (дата звернення: 13.05.2025).

Зокрема, Ратнівський районний суд Волинської області (провів допит за участю свідка, слідчий експеримент і пред'явлення для впізнання) під час судового засідання з'ясував, що обвинувачений учинив вплив на працівників правоохоронного органу з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків, а також (у змові з пособником за попереднім умислом) самоправство, що завдало значної шкоди державним інтересам за наведених далі обставин. У справі зібрано та досліджено ідеальні сліди, які відображено в показаннях свідка, яка пояснила, що стала очевидцею конфлікту між п'ятьма невідомими їй чоловіками через автомобіль марки AUDI A6, який, на думку деяких громадян, перебував на митному складі незаконно. Надалі свідок стала очевидцею подій, за яких один із чоловіків із застосуванням фізичної сили проник в охоронювану зону митного контролю, а інший, висловлюючи погрози та здійснюючи фізичний примус, почав перешкоджати працівникам правоохоронного органу виконувати службові обов'язки, унаслідок чого обвинувачений зірвав навісний замок зачинених воріт митного складу та на згаданому автомобілі самовільно виїхав з території митного складу. Відповідно до обставин справи, попри невизнання обвинуваченим провини, суд (на підставі дослідження доказів) дійшов висновку про наявність у його діях складу кримінальних правопорушень, за якими йому пред'явлено обвинувачення²¹. Зауважимо, що окрім ідеальних слідів відображень, до матеріалів справи як доказ

долучено навісний замок із ланцюгом. Отже, у деяких ситуаціях до подібних справ долучають ще й речові докази.

Щодо матеріальних слідів, то їх джерелом можуть бути різноманітні об'єкти, застосовувані винним під час реалізації злочинного умислу. Так, у справі, розглянутій Солом'янським районним судом м. Києва, речовими доказами визнано порошкоподібну речовину білого кольору, яку винний використав із метою перешкодити виконанню суддею Апеляційного суду м. Києва службових обов'язків. Відповідно до обставин справи, з'ясованих під час відкритого судового засідання, колегія суддів відмовила обвинуваченому в задоволенні поданого ним клопотання, тому він кинув паперовий пакет із порошкоподібною речовиною білого кольору, який заздалегідь підготував і тримав у руці, у голову суддю. Удар поцілів у ліву частину голови судді й оглушив її на деякий час. Від удару пакет розірвався, із нього висипалась порошкоподібна речовина білого кольору, потрапивши на волосся та одяг судді, на стіл зі справою. На підставі судового розгляду справи суд дійшов висновку, що своїми умисними діями обвинувачений порушив звичний режим роботи суддів, учинив утручання в діяльність судді з метою перешкодити виконанню нею службових обов'язків²².

Матеріальні сліди також можуть зберігатися на речових доказах, долучених до справи. Утім, у цій категорії кримінальних проваджень, як ми вже зауважували, нетиповим є вилучення матеріальних об'єктів під час огляду місця події. Так, із 25 проаналізованих вироків

21 Вирок Ратнів. райсуд. Волин. обл. від 11.09.2020 р. Справа № 166/137/20. Провадж. № 1-кп/166/46/20 / ЄДРСР : вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91466914> (дата звернення: 13.05.2025).

22 Вирок Солом'ян. райсуд. м. Києва від 12.11.2019 р. Справа № 760/7663/18. Провадж. № 1 кп/760/789/19 / Там само. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85603512> (дата звернення: 13.05.2025).

за фактом утручання в діяльність працівників правоохоронних органів з'ясовано, що лише у 2 із них вилучено матеріальні об'єкти (за винятком відеозаписів), які набули статусу речових доказів, однак жоден такий об'єкт надалі не піддано ані огляду, ані експертному дослідженню. Із 6 проаналізованих вироків за фактом утручання в діяльність судових органів лише в 1 вилучено матеріальні об'єкти, а ще в 1 — диск з телефонограмою та судову повістку від 25.08.2022 р. про виклик для участі в судовому засіданні²³. Це вчергове засвідчує нетиповість матеріальних слідів для механізму кримінальної протиправної діяльності, пов'язаної з утручанням у діяльність представників органів державної влади.

Водночас, з огляду на поширеність визнання судами відеозаписів як доказів (у 13 з 25 проаналізованих вироків за фактом утручання в діяльність працівників правоохоронних органів)²⁴, вважаємо за потрібне зупинитися на з'ясуванні сутності таких об'єктів більш докладно. Це, зокрема, зумовлено необхідністю відмежувати сам відеозапис як електронний документ від його матеріального носія (на якому його збережено та скеровано до суду для подальшого дослідження).

Під час аналізування правових позицій суду із цих питань ми з'ясували,

що колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 756/8124/19 наголосила на ключовій особливості електронного документа, яка полягає у відсутності жорсткої залежності від конкретного фізичного носія. Той самий цифровий файл (наприклад, відеозапис) може зберігатися одночасно на різних електронних носіях. Усі копії, які повністю збігаються за змістом, можна визнати оригіналами електронного документа, і різниця між ними полягає винятково в даті й часі їх створення. Отже, будь-які заперечення щодо визнання допустимими доказами дисків та інших носіїв інформації з відеозаписами, фотозображеннями та протоколів їх огляду потрібно спростувати.

Згідно з позицією Верховного Суду, ч. 1 ст. 99 КПК України визнає документом у кримінальному провадженні матеріальний носій²⁵, спеціально створений для збереження інформації, яку можна застосувати для встановлення певних фактів і обставин, а тому належними до таких документів слід уважати фото-, відео- та звукозаписи, зокрема в електронній формі. Обов'язок сторони надати оригінал документа означає, що у випадку з електронним документом таким оригіналом визнають його відображення, якому закон надає силу

23 Вирок Роздільнян. райсуд. Одес. обл. від 18.02.2025 р. Справа № 496/4648/22. Провадж. № 1-кп/511/36/25 / ЄДРСР : вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125229647> (дата звернення: 13.05.2025).

24 Вирок Володимир. райсуд. Рівнен. обл. від 22.01.2024 р. Справа № 556/95/24. Провадж. № 1-кп/556/90/2024 / Там само. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512173> (дата звернення: 13.05.2025) ; Вирок Ленін. райсуд. м. Кіровограда від 18.09.2020 р. Справа № 405/2608/20. Провадж. № 1-кп/405/162/20 / Там само. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91649655> (дата звернення: 13.05.2025) ; Вирок Зарічн. райсуд. Рівнен. обл. від 28.01.2020 р. Справа № 561/1112/19. Провадж. № 1-кп/561/18/2020 / Там само. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87195083> (дата звернення: 13.05.2025) ; Вирок Борисп. міськрайсуд. Київ. обл. від 25.05.2020 р. ... / Там само. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89492361> (дата звернення: 13.05.2025).

25 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

оригіналу. Суд також послався на ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», згідно з якою, якщо інформація зберігається на кількох цифрових носіях, то кожен ідентичну версію такого електронного документа вважають оригіналом²⁶. Отже, фізичний носій у вигляді диска виконує лише функцію зберігання, а не визначає автентичність електронного документа. Той самий файл відеозапису, збережений на диску, можна розглядати як оригінал, якщо він відповідає технічним і змістовим вимогам²⁷. Цей підхід цілком відповідає сформованій судовій практиці, зокрема правовій позиції, викладеній у постанові Касаційного кримінального суду від 22.10.2020 р. у справі № 677/2040/16-к²⁸. Тож відеозапис є видом цифрового доказу у кримінальному процесі²⁹, а застосування понять «електронний» і «цифровий» щодо слідів і доказів, як слушно зауважено в науковій літературі, є рівнозначним і має однакове смислове навантаження³⁰.

Отже, цифрові сліди виникають у процесі послуговування для втручання в діяльність представників органів державної влади електронними засобами комунікації, зокрема різноманітними месенджерами, мобільними пристроями, системами відеоспосте-

реження, бодікамерами, відеореєстраторами, під час відеозапису для фіксування перебігу судового розгляду із застосуванням відповідних технічних засобів, а також у цифрових пристроях, що здійснюють фотофіксування. На таких пристроях можуть залишитися візуальні відображення обставин, пов'язаних з учиненням кримінального правопорушення, або зображення осіб, які можуть бути причетними до його скоєння.

Висновки

На підставі вивчення матеріалів кримінальних проваджень і судової практики доходимо висновку, що найчастіше носіями слідової інформації у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з утручанням у діяльність представників органів державної влади, стають:

- 1) документи, зокрема електронні (повідстки про виклик, протоколи процесуальних дій, фотоматеріали, звуко- й відеозаписи події кримінального правопорушення або пов'язаної із нею);
- 2) цифрові сліди, що відображені (збережені) у месенджерах, інформаційних системах, серверах електронної пошти й інших ін-

26 Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

27 Постанова Касац. кримін. суду у складі Верхов. Суду від 19.08.2021 р. Справа № 756/8124/19. Провадж. № 51-607км21 / ЄДРСП : вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99088529> (дата звернення: 13.05.2025).

28 Те саме від 22.10.2020 р. Справа № 677/2040/16-к. Провадж. № 51-5738км19 / Там само. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92458395> (дата звернення: 13.05.2025).

29 Лук'янчиков Б. Є., Грачова О. Ю. Відеозапис як вид цифрового доказу у кримінальному процесі: сучасний стан та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 490—493. DOI: [10.32782/2524-0374/2023-2/115](https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/115) (дата звернення: 13.05.2025).

30 Коваленко А. В. Поняття та сутність електронних (цифрових) слідів кримінального правопорушення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 4 (100). С. 229. DOI: [10.33766/2524-0323.100.226-236](https://doi.org/10.33766/2524-0323.100.226-236) (дата звернення: 13.05.2025).

формаційних системах, відеозаписах тощо;

- 3) інші речі матеріального світу, які виявлено на місці реалізації злочинного умислу (на місці події) і які зберегли на собі сліди кримінальної протиправної діяльності;
- 4) знаряддя і/або засоби, застосовані винними особами для реалізації злочинного умислу;
- 5) учасники відповідних суспільних відносин, які випадково або у зв'язку зі службовою діяльністю стали учасниками події кримінального правопорушення, пов'язаної з утручанням у діяльність представників органів державної влади.

Виявлення, фіксування та дослідження джерел значущої для розслідування інформації проводять у спосіб і у формах, передбачених законом. Реалізація таких форм здебільшого є компетенцією слідчого й не потребує залучення до кримінального провадження третіх осіб. Водночас окремі сліди можуть бути зафільмовані на матеріальні носії інформації: такі об'єкти (відповідно до правових позицій національних судів) слід уважати оригіналами.

Убачаємо, що подальші дослідження мають полягати у з'ясуванні тактичних особливостей проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на фіксування окреслених слідів кримінальної протиправної діяльності.

Types and Specifics of Investigation of Traces of Unlawful Interference in the Activities of Public Authorities

Volodymyr Popov

The purpose of this research paper is to identify typical traces of criminal and illegal activities related to interference in the activities of representatives of state authorities, to outline their features and methods of research.

Achievement of the set goal was facilitated by the use of general scientific (analysis, synthesis, abstraction, generalization), special and philosophical methods (dialectical, comparative law, system-structural, prognostic). The study of materials of criminal proceedings and judicial practice made it possible to identify typical sources (carriers) of trace information in criminal offenses related to interference in the activities of representatives of state authorities, among which the following are distinguished: 1) documents, in particular electronic ones (summonses, protocols of procedural actions, photographs, sound and video recordings of the event of a criminal offense or related to it); 2) digital traces displayed (stored) in messengers, information systems, e-mail servers and other information systems, video recordings, etc.; 3) other things of the material world that were discovered at the crime scene (at the scene of incident) and that retained traces of criminal illegal activity; 4) tools and/or means used by the perpetrators to carry out the criminal act; 5) participants in relevant social relations who, by chance or in connection with their official activities, became participants in the event of a criminal offense related to interference in the activities of representatives of state authorities. Prospects for further research within the framework of researched issues are outlined.

Keywords: criminal offense; interference in activities; State authority; traces of criminal offense; evidence; collection of evidence.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному або некомерційному секторах.

Відмова від відповідальності

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізованні даних, рішенні про публікацію або підготовку рукопису.

Учасники

Автор зробив свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і бере на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Автор заявляє, що у нього відсутній конфлікт інтересів.

References

- Bershov, H. Ye. (2013). Kryminalno-pravova kharakterystyka form ta sposobiv vtruchannia v diialnist sudovykh orhaniv [Criminal-Law Description of Forms and Methods of Interference with Activity of Judicial Bodies]. *Forum prava*. № 1. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13bged-co.pdf> [in Ukrainian].
- Demydova, Ye. Ye. (2024). Tsyfrovi slidy kryminalnogo pravoporushennia: poniattia ta osoblyvosti [Digital traces of criminal offenses: concept and features]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii: Pravo*. Vyp. 85. Ch. 4. DOI: [10.24144/2307-3322.2024.85.4.10](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.10) [in Ukrainian].
- Kolesnikova, I. A. (2023). Tsyfrovi slidy ta yikh rol v dokazuvanni voiennykh zlochyniv pid chas rosiiskoi viiskovoi ahresii proty Ukrainy [Digital traces and their role in proving war crimes during the Russian military aggression against Ukraine]. *Suchasni realii protydii voiennym zlochynam: nabutyi dosvid ta pohliad v maibutnie : mat-ly pan. dyskus. VII Kharkiv. Mizhnar. yuryd. forumu* (Kyiv, 25.09.2023). Kyiv. URL: <https://surl.li/lnqjvc> [in Ukrainian].
- Konovalova, V. O. (2001). *Vbyvstvo: mystetstvo rozsliduvannia* [Murder: The Art of Investigation] : monohrafiia. Kharkiv [in Ukrainian].
- Konovalova, V. O., Panov, M. M. (1999). Intuitsiia: poniattia i rol u sudochynstvi [Intuition: concept and role in legal proceedings]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 1 (16). URI: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4370> [in Ukrainian].
- Kovalenko, A. V. (2022). Poniattia ta sutnist elektronnykh (tsyfrovykh) slidiv kryminalnogo pravoporushennia [Concept and Essence of Electronic (Digital) Traces of Criminal Offenses]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*. Vyp. 4 (100) [in Ukrainian].
- Kovalenko, V. V. (2020). Typovi sposoby, slidy y obstanovka vchynennia zlochynu yak elementy kryminalistychnoi kharakterystyky torhivli liudmy [Typical methods, traces and circumstances as elements of criminal characteristics of human trafficking]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. Vyp. 2 (31). DOI: [10.32837/pyuv.v0i2\(31\).589](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2(31).589) [in Ukrainian].
- Luk'ianchikov, B. Ye., Hrachova, O. Yu. (2023). Videozaps yak vyd tsyfrovoho dokazu u kryminalnomu protsesi: suchasnyi stan ta perspektyvy [Video Recording as a Type of Digital Evidence in the Criminal Process: Current State and Perspectives]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 2. DOI: [10.32782/2524-0374/2023-2/115](https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/115) [in Ukrainian].
- Pchelina, O. V. (2017). Typovi slidy zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti [Typical Traces of Crimes in the Field of Service Activity]. *Forum prava*. № 5. DOI: [10.5281/zenodo.1204355](https://doi.org/10.5281/zenodo.1204355) [in Ukrainian].
- Pohoretskyi, M. A. (2011). Dokazy u kryminalnomu protsesi: problemni pytannia [Proofs in criminal procedure: problematic questions]. *Chasopys Natsionalnogo universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Pravo»*. № 1 (3). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf> [in Ukrainian].
- Posashkov, O. O. (2020). *Metodyka rozsliduvannia vtruchan v diialnist sudovoho eksperta* [The Methodology of Investigating Interference in the Activities of a Forensic Expert] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0420U101202> [in Ukrainian].
- Rusanivska, D. D. (2023). *Rozsliduvannia vtruchannia v diialnist zakhysnyka chy predstavnyka osoby* [Investigating interference in the activities of a defense attorney or a person's representative] : dys. ... d-ra filos. zi spets. 081 «Pravo». Kyiv. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/87c654d447e0-4e7b> [in Ukrainian].

- Saltevs'kyi, M. V. (1999). *Kryminalistyka* [Criminalistics] : pidruchnyk. U 2 ch. Ch. 1. Kharkiv [in Ukrainian].
- Shepitko, V. Yu. (2001). *Kryminalistyka. Entsyklopedychnyi slovnyk (ukrainsko-rosiiskyi i rosiisko-ukrainskyi)* [Criminalistics. Encyclopedic Dictionary (Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian)] / za red. V. Ya. Tatiia. Kharkiv [in Ukrainian, in Russian].
- Tkach, O. V. (2015). Slidova kartyna yak dzhere-lo dokazovoi informatsii pry rozsliduvanni porushennia nedotorkannosti pryvatnoho zhyttia [Trace picture as the source of the evidence-based information during the investigation of violations of privacy]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 4. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2014_Tkach.pdf [in Ukrainian].
- Toporetska, Z. M. (2011). Slidova kartyna, yak dzherelo pervynnoi informatsii pro vchynennia zlochyniv u sferi hralnoho biznesu [Trace picture as a source of primary information about the commission of crimes in the field of gambling]. *Reformuvannia natsionalnoho ta mizhnarodnoho prava: perspektyvy ta sohodennia* : mat-ly Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Odesa, 29—30.09.2011). U 2 ch. Ch. 2. Odesa [in Ukrainian].
- Попов, В. (2025). Види й особливості дослідження слідів протиправного втручання в діяльність представників органів державної влади. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 2 (39). С. 104—117. DOI: 10.32353/khrife.2.2025.08.